

LAJTOS NÓRA
Kálvária körút 15.

„A harcot becsületesen
 fel kell venni,
 az úton becsületesen
 végig kell menni.”
 (Dsida Jenő: *Tekintet nélkül*)

I.

Minden a befalazással kezdődött. Fél 9 körül, a reggeliztetés alkalmával két kőműves jelent meg a színen, hogy nekilássanak az akut osztály eddig folyosóra nyíló részlegének teljes elszigeteléséhez, a Fal felhúzásához. Amint egyre fogyott a cementes vödörből a kötőanyag, úgy emelkedett egyre magasabbra a fal, míg nem elérte a plafont. A vékonyabb munkásember kezében könnyedén simult a vakolókanál, ahogyan hófehér anyaggal bevonta a téglarakás mindkét oldalát. Kint és bent: a két világ kontúrjai kettéváltak, főképp, amikor az apró rácsos, gombfogós ajtót is beillesztették a helyére. Nomen est omen: a zárt osztály végre önmagára talált.

Az étkezésekkor ki-kinyitották az ajtót a nővérek, ilyenkor ki-be kószálhattak a betegek. Voltak, akik nagyon nehezen viselték a bezártságot: ekkor a frissen felhúzott képződmény siratófalként működött, de a zárt ajtó rángatása volt jellemzőbb inkább. Egyszer Z. is „belekapaszkodott a rácsba, és minden erejével megrázta, de az erős ajtó meg sem ingott.” Z. most gyermekkori élményeit igyekezett felidézni magában: a házuk építését. Ikeremeletes ház volt, sok ablakkal és ajtóval. Az állványokon imbolygó mesterek amolyan légtornászoknak tűntek. Szédítő volt a látványuk is. Az akut osztály leválasztása viszont mintha elfedte volna Z. felhőtlen gyermekkori szívbeli képeit: mészillatporos emlékeire egyszerre rakódtak rá a kirekesztettség és magára hagyatottság érzései.

Aznap került Z. a részlegre. Abban az évben már negyedjére volt a fehér szektor lakója. Jól ismerte a margarinos kenyér ízét is, amelynek majszolása közben látta, amint az egyik kőműves a nővérpult mögötti mosdókagylóban – akárcsak kétezer éve Júdea ötödik helytartója – a kezét tisztogatja. A folyékony szappannak nemigen sikerült levinnie a szennyeződést, de a kézfertőtlenítő már valamivel hatékonyabbnak bizonyult. A másik munkás – sietősebb lévén – lezseren a nadrágjába dörzsölte a kezét, felkapta a két vödört, és könnyed lépteivel elhagyta

a részleget. Kollégája még illedelmesen elköszönt a nővérektől, majd követte társát.

A zárt osztály lakói pedig lassan elkezdtek fedezni hófehér, áttörhetetlen bástyafalukat, ahonnan már korántsem olyan könnyű kilógni, mint egykor. Z.-ben ekkor felrémlettek Pilinszky sorai: „Ami történt, valahogy mégse tud véget érni.”

II.

Az első emeleten, az ambulancia mögötti üvegajtón túl, különféle irodák között ott van a konferenciaterem, amelyet Z. – már az általános részlegre kerülve – gyakran meglátogatott. Volt ott ugyanis egy szép, nagy termetű fekete zongora, amelyből néha órákon keresztül csodaszép hangokat csalt elő, teljesen megfedkezve önmagáról is. Bach *Wohltemperiertes Klavier* első darabjával kezdte mindig, amolyan ujjgyakorlatként, amelyet a szerző szintén jól ismert *G-dúr menüettje* követett, majd Daquen *Kakukkja*. A klasszikusok közül Beethoven-tól választott ismert darabokat: a *Für Elise*-t, a *Holdfény-szonátaként* elhíresült *cisz-moll szonáta* első tételét és a tempósabb 49. opus számú *G-dúr zongoraszonátát*. Fürge ujjai csak úgy peregtek a fekete-fehér elefántcsont-billentyűszőnyegen, amit az akutosok nagy csodálattal figyeltek. Majd következtek a romantikusok érzékeny, olykor lélekfakasztó melódiái: Chopin *cisz-moll keringője* különös érzéseket keltett benne. A négy keresztes előjegyzés sorában benne érezte egész melankolikus fájdalmát. Majd Krisztusra gondolt, amint az vállára veszi keresztjét: éppúgy, ahogyan a teremben vele együtt mindannyian a saját keresztjüket hordozzák betegtársai is.

Remegő kézzel nyúlt a billentyűkhöz: a koncertterem hallgatósága továbbfokozta azt a néma csendet, amit legbelül, akár egy dunna alatt megbúvó gyermek tapasztalhat, aki tréfából bújócskázik szülei elől, miközben levegőt is alig mer venni, nehogy hullámozni látszódjék a takaró. Tapintható volt az izgalom, míg végül megszólaltak az első hangok. Az akutosoknak való játékában már csak az lebegett Z. szeme előtt, hogy a szerző tiszteletére úgy játszassa el végre ezt a grandiózus valcert, hogy abban a háromnegyedes lüktetésben a hangsúlyos első hang erőteljesebb fájdalomérzete fel tudjon oldódni a következő két hangsúlytalan, légkönnyű hang érintésében.

Zongorajátékait egy-egy lírai darab előadása erősítette: stílusosan Ady *A fekete zongora* című költeményét, Móra Ferenc – a lét és a semmi között

táncoló – *A hegedű* című versét és Marie Marel megkapó szövegét szólaltatta meg: „A tájat festi ezüstös fénypászma, / lassan felébred szívemnek vágya. / Éjszaka vándora, bús magam kérlek, / ne rejtsd el arcodat, lássalak téged.”

S elérkezett végül a legkedvesebb művéhez: Mendelssohn *Dal szöveg nélkül* című albumának csodálatosan hömpölygő darabjához. Akárhányszor játssza, megszűnnek számára a külvilág pizsmogó hangjai, s csak saját énjében talál rá arra a mondásra, mely szerint az esőcsepp kivájja a követ, de nem erővel, hanem gyakori eséssel. Minden hangot éteri pontossággal komponált meg a zeneszerző, akinek másik legkedvesebb műve, az *e-moll hegedűversenyének* virtuozitása minduntalan lélekpezdítő ámulatba ejtette Z.-t. Zongorajátéka közben pedig gyakran ki-kitekintett az ablakon, s kissé elkalandozva arra gondolt: „ha üres az égbolt tükre, körbekaszálok egy szál pipacsot.”

III.

A 4-es számú kórteremben hatan feküdtek. Nem tudom, Z.-n kívül ki értette meg azt, hogy a mentális rendellenesség csak egy része bajuknak, és Isten az orvosok és gyógyszerek által gyógyít. Z. hirtelenjében felütötte a kis szekrényén fekvő Teréz anya bölcsességének tárházát, ahol is ezt olvasni: „Különös szeretetet érzek az orvosok iránt. Az övék nem egy munka, inkább hivatás arra, hogy Isten szeretete legyenek; hogy Isten nevében tudják gyógyítani mindazokat, akik szenvednek. Isten titeket egy különleges misszióra választott ki. Orvosnak lenni lehetőséget jelent arra, hogy Istent érintsék meg a betegekben, a szegényekben és a gazdagokban, tekintve, hogy a betegség mindenkit elér.”

*

Az úgynevezett nagycsoport mindenki számára kötelező alkalom. Itt van lehetőség az aktuális heti problémák megbeszélésére, olyanokra például, hogy a hűtőből különös módon hogyan kelnek lábra az ételek, vagy hogy például ne járjunk át mások kórtermeibe, és a portabeosztás is itt történik. A kiscsoportos pszichoterápiás foglalkozás már csak ajánlott.

Az egyik ilyen kiscsoportos ülésen történt, hogy Z. erős nyomást érzett a tarkója tájékán. Igyekezett a beszélgetésre összpontosítani, de a kellemetlen, később már zsibbadássá merevedett fájdalom elterelte figyelmét. A foglalkozás végén, miközben felállt, hogy elhagyja a termet, mint egy avantgárd festmény kon-

túrtalan színekavalkádja, úgy festett előtte a tér, az időt pedig már nem volt képes felfogni, amint két széken is keresztülesett ájulása közben.

Épp nagy esemény történt mindeközben: adjunktusi, főorvosi kitüntetések átadása katonazenekar kíséretében, így elég nehéz volt utolérni egy orvost, hogy az minél hamarabb fáradjon le az alagsori terembe. Mint kiderült, igen magas vérnyomáskiugrás okozhatta Z. eszméletvesztését, akinek ágyánál R. doktornő, akit mellelég épp főorvossá neveztek ki, azonnal ott termett, és értetlenül állt az eset előtt.

IV.

Épp akkor érkezett a kórterembe Z. édesanyja is, aki nagy szomorúsággal és kétségbeeséssel fogadta lánya rosszullétét, miközben R. doktornővel váltott néhány szót. Az ásványvizes palack mellé kipakolta a büfében vásárolt gesztenyepürét, amelyet Z. végül hazaküldött a kisfiának. R. doktornő közben máris egy infúzióról gondoskodott, amelyet M. nővér igyekezett bekötni Z.-nek, de a ritka rossz véna miatt csak harmadik tűszúrásra sikerült végül a kézfejbe ültetni a branült. Nem érzett fájdalmat, csak nagy kimerültséget, és amint az infúziócsövön keresztül látta a folyadék szivárgását, a Szűzanya fájdalmas, Fiát kísérő könnyáradatára gondolt. „Mária csak szemével tudja végigsimítani fia fájó homlokát, de az ő jelenléte új erőt ad a fáradt Kereszthordozónak.”

V.

Z. nem mindig volt békés teremtés, gyakran találták fálnak fordulva és összegömbölyödve. Többször voltak erős dühkitörései, ezeket injekciókkal sikerült lecsillapítani. Volt, hogy miközben a nővérek ebédhez szólították a beteget, Z. épp a falba verte a fejét, máskor bekéült a kisujja, úgy verte öklével a falat. Ekkor az úgynevezett éber szedálás következett, amely után kb. fél órával magához tér a páciens. Z.-nek is csak a feje kóválygott: „ez a neurózis... tejföl... , kelj föl... , kelj föl és járj... ; nem eszek... , nem fogok enni... , aki nem dolgozik, ne is egyék... , adjanak enni” – jutottak eszébe valahonnan nagyon-nagyon mélyről József Attila szabad ötleteinek asszociációs szavai.

Olvasott éjjel-nappal, azzal igyekezett lekötni magát: egy kockás kisalakú füzetbe írta ki a neki tetsző idézeteket, majd memorizálni próbálta őket, ezzel is kondícióban tartva elméjét. Hajnali ötkor pedig, amikor is elindul a menet a kórházban, segített a növé-

reknek néniket fürdetni, megtörölgetni, felöltöztetni, ágyat húzni: lepedővegeket ki- és becsomózni stb. Ilyenkor érezte, hogy hasznos, hogy a tőle elesetteb-ekben és a leterhelt nővéreknek, ápolóknak segíthet.

Z.-nek nagyon sok látogatója volt: barát nők, kollégák, tanítványok; mindegyikőjük enyhített a súlyos depresszióján. Beszélgetésükkel sokat segítettek Z. kereszthordozásában. R. doktornővel való beszélgetéseiben is a keserű lelki fájdalomérzet került a felszínre.

Egyik alkalommal Z. orvosai felvetették a sokkolás lehetőségét. Az ECT-ként elhíresült kezelést kivételes esetekben vetik csak be: ha egy betegnél már a gyógyszeres terápia kudarcot vall, illetve általában bipoláris depresszió alkalmával. „A sokkolásnak vannak határozott előnyei: olcsó, gyors, fájdalommentes. Rohamot idéz elő mesterségesen.” Z.-nek csak a Ken Kesey regényéből vett emlékképek derengtek föl a Rezetőről. Nem is gondolta, hogy manapság is végeznek elektrosokkolást. Pedig így van. Keddi és csütörtöki napokon, reggel 8-kor, azaz a vizit után azonnal elindul a páciens a sokkoló szobába a saját ágyát tolva, majd felfekszik rá, s közben már megy is belül az izomlazító infúzió: a csont-, ízület- és izomsérülések elkerülése érdekében az ECT-t izomrelaxációban végzik. Majd Z. szájába dugnak egy kis lapátszerű tárgyat, hogy a kezeléskor nehogy összekoccanjanak a fogai, illetve el ne harapja a nyelvét. Az orvos egy gumírozott, elektródákkal ellátott fejpántot helyez Z. fejére, csinosan eligazítja azt, és kiadja a parancsot: „kezdhetjük!” Az alkalmazott áramerősséget egy komputer szabályozza, ami készülékenként változó: kb. 600 mA körüli. Ekkor egy altatógázt tartalmazó maszkkal mellette terem az aneszteziológus, aki Z. arca elé tartja a fekete gumimaszket. Ez az utolsó képe, utána már elmosódnak a tér és idő koordinátái: pár másodpercig áramot vezetnek a halántékába, amiből semmit nem érez, csak már a kórteremben tér magához.

Az első kezelés mellékhatásaként elsősorban a szörnyű fejfájás jelentkezett, amely tizenkét órán át tartott. Vietnami balzsammal próbált enyhíteni a fájdalomán, de mindenféle fájdalomcsillapítás kudarcot vallott. A csütörtöki kezelés után már elmaradt a fejfájás gyötrelme, akkor pedig kiesett ez-az az emlékezetéből, de néhány óra múlva már eszébe jutottak a szobatársai nevei. Harmadik alkalommal viszont az égetett haj gyomorfordító szaga csapta meg az orrát: bizonyára hajszál került a gépezetbe, amely az elektromos kisülés során elégett. Ekkor gondolta meg

magát, hogy aláírja-e a következő sokkolást, mert minden egyes kezelést a beteg beleegyező aláírásával végeznek csak el. Még egy utolsó próbálkozás történt, aztán mivel nem mutatkozott nagyobb változás, a negyedik ECT után leállították a sokkolást.

VI.

A pszichiátrián ritkán adódik alkalom műkedvelő eseményre. Egyszer a már említésre került konferenciateremben időszaki kiállítást rendeztek egy vidéki festő képeiből. A látogatók a pasztell tónusú tájképek mellett vigasztaló kontrasztként találhattak erősebb kontúrú csendéleteket is. Z.-t mégsem ezek a képek fogták meg, hanem egy bibliai témájú festmény, amelyen Veronika kendőjét nyújtja Jézusnak. Köztudott, hogy ez a Veronika-kendő őrző a Megváltó arcának lenyomatát. Azért érdekes szent ereklye, mert – ellentétben a torinói lepellel – itt a nyitott szemű Kereszthordozó arcképe jelenítődik meg. Sokáig nézte Z. a képet: a festmény középpontjában a szenvedő Krisztus arca áll, bal vállán a kereszttel. A kép már azt a jelenetet ábrázolja, amikor Veronika bíborszínű köntösében térdepelve maga előtt tartja a fehér négyszögletű gyolcskendőt, amelyen már észrevehetően látható a jézusi arc. A kép bal oldalán, szélén Círeai Simon zöld ingben segíti Krisztust a kereszttel vinni. Z.-t zavarta, hogy az egész kompozícióban nem az arcképes kendő került a középpontba mint a kép fő tárgya, ettől eltekintve mégis nagy hatást gyakorolt rá, aki már régóta ki volt éhezve ilyesféle élményre. Eszébe jutott, hogy ez a megindító kálvária-epizód megihletette Petrarcát is, aki egyik versében így fogalmaz: „Szent Uram, Jézus! – mondja mind magában / ilyen volt hát az arcod, én Teremtőm!”

VII.

Z. már alig várta, hogy három hét után egy rövid, hétvégi eltávra hazaengedjék. R. doktornő beleegyezett a kérésébe, mert már elég stabilnak látta ahhoz, hogy nyugodt szívvel aláírja a kimenőjét. Valami bizsergést érzett legbelül, némi izgatottságot, hogy végre újra láthatja a kisfiát, a családját. Amikor az édesanyja hazavitte, csak a férje volt otthon, aki csókkal üdvözölte. Z. újra felfedezte a lakásuk helyiségeit: valamiért tágasabbnak érezte a hálószobát, a franciaágyat, amelyre le akart dőlni egy kicsit. Amint betért az elsötétített szobába, hirtelen megint összefolytak előtte a falak kontúrjai: a barackvirág színű függöny mint valami hályog települt a szemére, neki-

esett az egyik, ajtó melletti ruhásszekrénynek. Ebben a második esésében nem veszítette el az eszméletét, viszont nagy erővel vágódott feje a bútorhoz. A férje azonnal intézkedett, és szinte postafordultával visszavitte az osztályra.

R. doktornő, amikor ismét meglátta őt, akit kb. húsz perce engedett haza, először nem értette, mit keres megint az osztályon. A történetek elmondása után Z.-t egy beteghordó tolókosiban vitte a traumatológiára, ahol koponyaröntgent készítettek a fejről. Szerencsére sem törést, sem repedést nem diagnosztizáltak nála, így R. doktornő – ha már nem is olyan könnyű szívvel, de – végül hazaengedte őt.

Azért is volt olyan fontos ez a hétvégi kimenő Z. számára, mert szombaton a húszéves érettségi találkozóra volt hivatalos. Nagy lelkesedéssel vett részt ezen a nem hétköznapi eseményen, amelyre szinte minden osztálytársa eljutott. Az osztályfőnök a negyedik naplót hozta magával, majd körbeülték a termet, és megkezdődött a névsorolvasás. Sorban mindenki elmondta, mi minden történt vele az elmúlt években. Öröm volt hallgatni, hogy mostanára valahol mindannyian révbe értek: családot alapítottak, és a legtöbben olyan munkát végeznek, amit szeretnek. Amikor az osztályfőnök Z.-hez ért a naplóban, külön kiemelte a kiválóan minősített doktori védését, amelyen még télen részt vett maga is. Z. szerényen bevallotta, hogy könyvei jelentek meg, és persze a hétéves kisfiáról készült fotót is büszkén adta körbe.

Valahol mindenki megérett már húsz évvel az érettségi után arra, hogy legbelül elhitesse: „a tenger végén nem feneketlen szakadék van, hanem egy másik kontinens”.

VIII.

„Megsirattak, meggyászoltak, / úgy bizony, Uram. / Sírtak, sírtak mindannyian / Nem magukért, csak miattad, / úgy bizony, Uram! // Jeruzsálem leányai, / ne engem sirassatok, / inkább magatokat / sirassátok s gyermekeiteket. // Meggyászoltak, megsirattak / úgy bizony, Uram. / Sírtak, sírtak mindannyian / Nem magukért, csak miattad, / úgy bizony, Uram!” (Részlet Sillye Jenő – Kovács Gábor *Keresztút* című oratóriumából: *A siránkozók*)

IX.

Hamar elröppentek a hétvégi kimenő órái. Z. még mindig az alvászavarával küzdött éjjelente. Nagyon kimerültnak érezte magát és lélekszorítóan szomorú-

nak, amikor a vasárnapi ebéd után lassan szedelőzködni kellett, hogy visszatérjen a részlegre. Összepakolta a tiszta törülközők mellé a frissen megszáradt pizsamáját, új fogkefét, és egy nagyobb, narancs-sárga pohárra cserélte az addigit, amelyből mindig túlcserélt a tejeskávé vagy az ízetlen tea, akár egy álmatlan éjszaka utáni emlékfolyó.

Eszébe villant hazaszökésének izgalma: augusztus közepén, egy tikkasztó nap végén, este 8-kor civil ruhát öltve elindult a kórház hátsó bejárata felé. S ment az autókat irányító sorompó melletti járdán – érintve a Költő síremlékét –, sietett a lakásuk felé. Szaporán szedte a lábát: mérhetetlen szabadságot érzett, akár egy léggömb, amely kiszabadul egy kisgyermek apró keze közül, s felszálltában a levegő urának képzeletét. A fogadtatása nem olyan volt, mint amilyenre számított: a férje arcára kiült az ijedség halvány pírja, a kisfia viszont azonnal a nyakába ugrott. Nincs az a legszentebb érzés, amely ezt az öleléssé szelídült nyakszorítást felülmúlhatta volna. Tudta, hogy csak egy pillantásnyi időre lehet a szerettei körében, mégis megnyugodott, hogy láthatta őket. Az édesanyja azonnal visszazállította a kórházba, ahova már ajtózáras után érkezett. A portás rosszálló tekintettel engedte be végül. Látszott rajta, hogy némi magyarázatot várna, de Z. felszaladt a lépcsőn, és megnyomta a csengőt. Bejutott végre a részlegre, s gyors átöltözése után már az ágyában várta a gyógyszerosztást.

*

Z. otthon, a konyhában tárolta a gyógyszereit. Vad elhatározását, amelyet még az éjjel megálmodott, most igyekezett titokban megvalósítani: gondosan, a neten tanulmányozott ismeretei alapján összeszedett háromféle gyógyszeréből tíz-tíz szemet, és egy fémdobozkába csomagolta őket. Nehéz kérdés volt: hová dughatná el, hogy az osztályra való megérkezésakor, amikor mindent átnéznék a nővérek, ne találjanak rá. Végül másképp döntött: három csomag tízes papír zsebkendőt vett elő, s azokba rejtette el a pirulákat, majd visszazárta a zsebkendőzacskók tokját.

Vasárnap délután 4-ig kellett visszaérkeznie az osztályra. Megtörtént a szokásos ellenőrzés, és szerencséjére mindenféle gyanú nélkül sikerült becsempésznie a gyógyszereket, amelyeket – tervei szerint – éjszaka, a gyógyszerosztás után kb. két órával, fél 11-kor tervezett beszédni, hogy végre kialudhassa magát. Amikor a zörgő gyógyszerosztó kocsikiguruult a kórteremből, magára húzta takaróját, és várta,

hogy múljék az idő. Sokszor versdarabokkal kényeztette magát, hátha sikerül elaludni rajtuk, könnyebben, mintha bárányokat számolgatna. Miután elérkezett az idő, halk léptekkel surrant be a mosdóba egy szívószálas ivólével, és halkan kicsomagolta az elrejtett bogyókat a zsebkendők közül. Miután együtt volt mind a harminc szem, négy nagyobb nyeléssel leteremtette a fehér tablettákat a torkán. Visszabújt az ágyába, s várta a hatást. Dsida Jenő *Utolsó Miatyánk*ját próbálkozott felidézni, mert annyira ideillő volt most, amikor egy hosszabb alvásra készült: „Parányi pirula / itt a lámpaoltás. / Miatyánk ki vagy a mennyekben! / Megint egy sikoltás. // Aludni, aludni, / csend, nyugalom, béke, / Szenteltessek meg a Te neved! / Lesz-e ennek vége? // Magas bácsi sóhajt / aki meghal, jól jár. / Jöjjön el a Te országod! / Hat az altató már. // Csillagok villognak. / Hunyorogva int egy. / Legyen meg a Te akaratod! / Nekem minden mindegy!”

„Számomra nem létezett a világ, helyesebben a tabletták voltak a világ, csak amikor már a gyomromban vagy valahol félúton voltak, akkor fogott el valami hiányérzet-, valami csalódás-, valami ürességféle, melytől megrémültem és szédülni kezdtem.” Z. szeretett volna kitámolyogni a folyosóra, ezért leszállt az ágyról, pontosabban leszédült. A nagy huppanás megtörte a kórterem márványsima csöndjét, és az egyik szobatársa azonnal mellette termett. Z.-nek még sikerült annyit mondania, hogy szóljanak a nővéreknek, miközben csápolva szedte a levegőt. A segítség azonnal meg is érkezett. Z. korábban egy papírra felírta, hogy miből mennyit szedett be, és az ágya melletti kis szekrénykén hagyta a listát. Beszélni már nem tudott, csak a földről mutatott a szekrény felé. Az ápolónő felvette a cetlit, és rémülten azt kérdezett: „Ezt mindet beszédte?” Z. egy utolsó fejbőlintással jelezte válaszát, majd köd települt a szemére: „a ködben szabadok vagyunk, nem úgy, mint a sötétségben” – suhant át fejében az utolsó gondolat, majd eszméletét veszítette.

X.

Megfosztották ruháitól, pontosabban a mellkasát tették szabaddá, és három nagy ökölcsapást érzett a szegycsontjánál. Azt hitte, összetörik a csontját, de csak a szívét próbálták kontrolláltabb állapotba hozni. Miután az ékszereitől is megszabadították, átszállították az intenzív osztályra, ahol megkatéterezték, majd bepelenkázták. Ő csak aludni szeretett volna.

Egy nagyot. Nem így képzelte. Így sikerült. Ha egyfajta gyógyszerből szedett volna be harminc szemet, az nem lett volna ennyire káros. Ráadásul nem számolt az esti adagjával. Pedig gondosan utánaolvasott a toxikus határoknak. Később, amikor másfél nap után magához tért, R. doktornő dühösen fogadta. Z.-t ez nagyon megviselte, mert nem tudta elmondani neki, hogyan számolta ki a dózist. Néhány óra elteltével mégis behívatta magához R. doktornő, akinek eldadogta, mit miért csinált. R. doktornő tágra nyitott szemmel hallgatta a mentegetőző hanglejtésű, akadozó szavait, mire válaszként csak annyit mondhatott: „Nem tudom, sírjak-e vagy nevessek, Z., hiszen nem orvos és nem gyógyszerész.”

Z. a másfél napos tudatkimaradás alatt többet álmodott, mint valaha. Ezek többnyire lidérces rémálmok voltak. Az egyikben például egy nagy, bőrkesztyűs, dülldet szemű ember fojtogatta őt. A kesztyű jelentése: gyász. És tessék: aznap volt Z. édesapja nagybátyjának a temetése. Egy másik álmában az édesanyjával rohantak a vonathoz, de közben a másik sínen jött a vonat, ami elütötte a valamiért azon a vágányon siető édesanyját. Anyát holtan látni: boldogság. Talán el is húzódott Z. szája, de nem lehetett volna eldönteni, hogy éppen milyen érzelmek szunyynadnak benne.

Egy következő álmában meg akarták erőszakolni, de el tudott menekülni: egy téli délután volt. A városi víztoronyba szaladt föl, ahol a harmincnégy méteres magasságban körkörösén lehet végigmenni ezen a harmadik, legmagasabb szinten. Z.-nek valahogyan sikerült úgy haladnia, hogy mindig éppen takarásban legyen a farmerzakós férfitől, aki végül megunt a játszmát, és elhagyta a terepet. Z. hallotta, amint az a meredek csigalépcsőn távozik, majd egy erős tűszúrást érzett a fejében, ami lerántotta a földre: a kimerültségtől és ijedségtől elájult. Csak későn, félig kihülve találtak rá.

„Ami kezdődött, befejeződik.” Z. nem esett kómába, de az ébredésére még várni kellett.

XI.

Z. kifeszítve feküdt az ágyán: két karja derékszöget zárt be a testével, bennük a branülök, amelyeken keresztül csordogált az infúzió. Versenyt futni az idővel: ez volt most az orvosok legnagyobb célja. Minden harmadik percben be-besípolt az EKG-monitor. A légzését intubálással segítették. A vérnyomásmérő percenként felfűjtatta magát Z. bal karján. Nem

volt rajta felsőruházat, így láthatóak voltak a csukló-, az alkar- és a hasfal-falcolások nyomai. A jobb belbokáján lévő seb volt a legfrissebb öncsonkítása, azt be is kötötték. Egyszer meg is verselte a falcolás élményét: „Mint a Töviskoszorús szemében a megváltó ígéret, / úgy szelídül pipacspiros hegekké minden borotványom.”

Egész családja ott ült felváltva az ágya mellett. Z. a rémálmai között békésen aludta át az öt körülvevők gyötrelmes aggódásait. A keresztanyja ötvenedik születésnapja volt aznap, hogy az intenzívra került. Ő is meglátogatta Z.-t, s miközben könnyeivel küszködött, és titkon arra gondolt, hogy bizony a születésben ott lapul a halál is, amelyhez sokféleképp közelíthetünk. Montaigne például már harmincnegyedik évében (Z. is épp ennyi volt) elég idősnek vélte magát arra, hogy csak a múzsákkal társalogva, békébe és nyugalomba vonuljon vissza.

XII.

Z. nem akart öngyilkos lenni, egyébként is határozott nézetei voltak az öngyilkosságról. „Az ember azért küzd, hogy életben maradjon, és nem azért, hogy öngyilkos legyen. Mert az öngyilkosság természeténél fogva önző: az ember előbb magára gondol, és csak azután a többiekre.”

Közben egyszer nagy veszélybe került: egy reményteljes pillanatban (mert minden perc maga volt a remény az érte izgulók számára) leállt a légzése. Bevégeztetett. A keringés és légzés leállása után négy-öt percig tart a klinikai halál, amíg a beteg visszahozható az életbe. Z. bármennyire is nehéz és kiszolgáltatott, mégis szerencsés helyzetben volt, mert az orvosoknak azonnal sikerült újraéleszteniük. A pillanatnyi légzésleállás után édesanyja rémülten vette észre, hogy a lányának lába jéghideg. Aggodalmát komolyan fogadták az orvosok is, mire végül rájöttek, hogy nem valamiféle keringési zavar, hanem a klímaberendezés hűsítő sugárzása esett épp Z. lábfejére, attól voltak olyan nyirkosak és hidegek.

XIII.

Másfél nap elteltével lekapcsolták róla a gépeket, a kifeszített kezét is visszahelyezték a törzse mellé, s átvitték egy megfigyelő kórterembe, ahol egyedül találta magát a sötétben. Esmélete visszatértekor körbepásztázta tekintetével a szobát: hol lehet, s mi történt, hogy nem a saját ágyában fekszik? Mire lassan összeálltak volna benne a tudatcserepei, egy ápo-

lónő jelent meg a színen. Kedvesen, szinte suttogva térképezte föl Z. elmeállapotát olyan kérdésekkel, mint például: hogy hívják, hány éves, hol lakik? A lakáscímen sokat gondolkodott, de az ápolónő türelmesen kivárta válaszát, miközben felfüggesztette az infúziós állványra a nátrium-kloridot tartalmazó infúziós zacskót. Z. erőtlen hangon megkérdezte, mennyi az idő: épp éjfél volt. Nem tudta, mennyi idő telt el a túlادagolása óta, erre is rákérdezett: két nap. Ki akart menni a mosdóba, de az ápolónő tájékoztatta, hogy fel van vezetve a katéter, így nyugodtan kieresztheti a vizeletét. Az infúzió kb. hét óra alatt csöpögött le, addigra reggel lett. Kinyitotta a szemét, és élvezte, hogy újra lát.

„A látás az élet utazásához kapott térkép”, amelyen néha igen nehéz eligazodni. Miközben ezeken elmélkedett, mellette termelt az ápolónő. Lekapcsolta az infúziós készüléket, majd megszabadította Z.-t a katéterétől, végül a branült is visszadugaszolta, s leragasztotta egy fehér szalaggal. Nem sokkal később feltűnt a színen jobb oldalról az intenzív orvos, balján pedig a kezelőorvos, R. doktornő. Vakon is felismerte volna R. doktornőt annak érzékeny finom illatáról. (Később, amikor már elhagyhatta a kórházat, szinte naponta megcsapta orrát ez a jellegzetesen lágy illat, amolyan olfaktorikus hallucináció gyanánt.) Hogyléte felől érdeklődtek, mire Z. gyenge hangon válaszolt, hogy „Jól, csak álmosan”. A feje fölött a két orvos összenézett, és R. doktornő szavai-ból megtudta, hogy visszakerülhet az osztályra.

Egyetlen jó dolog volt ebben a reggelben: meglátogatta édesanyját, és egy ideig engedték, hogy annak karja között lehessen. Az emberi érintések mindig megnyugtatók, mert bennük összekapaszkodhatnak a szívek véreirei.

XIV.

Amikor a beteghordó visszazállította a részlegre, látta, amint a kis szekrényét áttolják a zárt osztály egyik kórtermébe, ráadásul a 6. számú izolálóba, amelynek egyik falán két nagy ablak tátong: ezeken keresztül figyelhetik meg az orvosok a betegeket. Minden apró ellenszegülésükre azonnal tudnak reagálni, a legelvetemültebbeket pedig – a beteg ép-ségének érdekében – kikötözik. M. néni például a branüljét tépte ki sorozatosan, ilyen esetekben rögtön ott teremnek a nővérek a kulccsal működő vászonbilinccsel, amellyel az ágy széléhez kötözik a beteg csuklóit. Amikor Z. megtudta, hogy hová került,

hisztériásan ragaszkodott volna korábbi ágyához is, telefonjához, discman-jéhez, de mindezekről meg kellett válnia. Elég kemény hangon bántak vele a túladagolásának köszönhetően. (Csak miután újra visszakerült az általános részlegre, kért bocsánatot Zs. nővértől, akinek az éjszakai ügyeletét tette nem éppen nyugalmassá.)

Egyik éjjel, amikor kiment a mosdóba, azonnal utánamentek, bekopogtattak a vécéajtón, hogy vajon nem tesz-e most is kárt magában. (Itt nagyon érdekes jelenséget tapasztalt meg: minden alkalommal csak a porcelán mosdóhoz érintett homloka váltotta ki benne a vizeleési ingert. Ezt nem tudta megmagyarázni.) Mivel se kés, se olló, se köntösöv, se sál, se fülhallgatózsinór nem áll a zárt osztályosok rendelkezésére, így elég ötletzeninek kell lennie a páciensnek, hogy valami öndestruktív módszert kitaláljon. Valójában csak a tusolósó marad mint potenciális fojtóeszköz, amely két és félszer tekerhető körbe a nyakon, de kicsi a valószínűsége annak, hogy ezzel bárki is megpróbálkozzon.

Összességében a zárt osztályon minden megtörténhet: három pár zokniját és két alsóneműjét adta oda egyik-másik betegtársának, mert nem mindenkireh viszonyultak úgy a családtagjai, mint hozzá. G. néni mindig eltévesztette a saját kórtermét, és olyankor az épp üresen talált betegtársai ágyába feküdt. Z. is nem egyszer találta saját ágyában őt, akit olyankor áttessékelt a sajátjába.

Az említett 6-os számú csehovi – izoláló – kórterem pedig akár egy sziklasír, olyan masszív és reménytelen sóhajokkal teli. Csak ezen a kórteremajtón van gombfogantyú, és csak kívülről lehet kinyitni. A kijutás lehetetlenségének tapasztalata iszonyú szorongást keltő: lehet dühöngni, sírórohamot kapni. A vakablakok is süketen fogadják a bent tartottak kiabálásait. Aztán Z. egy pogácsás papírtányérra írta rá, hogy engedjék ki, nem tarthatják bent, hiszen nem csinált semmi olyat, és különben is, mennyire méltatlan ez a hely hozzá, de a többiekhez is. Aztán kicsúsztatva az ajtó alatt a zsírfoltos üzenetét. Nem hallatszódottak léptek, minden zavarosnak tetszett, a párnahuzat elázottan gyűrődött a feje alatt. Majd ebben a plafonleső magányában is megzavarták.

Történt ugyanis egy reggelen, hogy az egyik szobatársán találta vadonatúj pizsamáját, amelyet még celofános csomagolásban tett el előző este a szekrényébe. Iszonyú heves indulat terebélyesedett ki Z.-ben, és ezzel a hévvel ment neki D.-nek. Egy betegápoló lett figyelmes a dulakodásukra, s igyekezett

szétválasztani őket. Z.-t annyira felbőszítette az eset, hogy nyugtató injekcióval lehetett csak lecsillapítani. Másszor teljes elkeseredettségében – a kisiára gondolva – a félliteres ásványvizes palackjával kezdte el a fejét ütlegelni, majd párnájába fúrta arcát, s végül a takaróját húzta magára, mint egy leplet. „Fekete rózsza nő ki a paplanból, szirmain villogó, sárga petytyek”: Z könnycseppjei. Sírógörccse csak egy gyors hatású vénás injekcióval oldódott, majd kimerültségében végre utolérte egy háromszavas álmot: „Nincs. Semmi. Baj.”

15.

„Néhány súlyos elmekegértani esettől eltekintve az emberek többsége abba örül bele, hogy megpróbál kitörni a hétköznapi egyformaságából.” Az embert gyakran szétszakítja az a horgolt öntudat, amellyel élni kényszerül. Aztán amikor a Bethesda-tóra gondolt, amelyet Jeruzsálemben egy forrás táplál, és az Írás szerint a betegek tóba merülésük után meggyógyulnak, nagy nyugalom árasztotta el szikkadt lelkét. „Időnként egy angyal felkavarja a tó vizét, és aki először belelép, meggyógyul” – írta tovább magában a történetet. A Bethesda szó maga is a kegyelem, irgalmasság házat jelenti. Ez számára valahol azonosnak tetszett a feltámadással. „Mert nem lehet, hogy ne legyen megváltás.”

Önmérgezésének harmadnapján megengedték, hogy kisétálgon a kórház parkjába. Miképpen minden alkalommal, amikor bekerült a kórházba, most is felment a főépület legmagasabb szintjére, ahol a szemészet részlege kapott helyet, és kiült a két kis lifttel szemközti sarki, hatodik emeleti ablakpárkányra. A kissé huzatos levegő gyengéden csapta meg hullafehér arcát, miközben kiüresedett tekintettel bámulta az utcai körforgalmat, a magasba ágaskodó többméteres tujákat, amelyeknek tetejét csak innen, föntről látni, s közben arra gondolt: akár egy pillangó halála, olyan gyorsszárnyú lehet a végzet. „Lélek-madár / magasan száll: / tolla is könnyből.”

Majd leugrott a párkányról, és lesétált a parkba. A rekkenő hőségben a zöld szektor árnyékos padjára telepedett le, s egyszer csak – mindenféle előzmény nélkül – elindultak a könnyei: ekkor érintette meg igazán cselekedetének súlyossága. Sok mindent megértett egyszerre: a kisiára és a férjére gondolt, a szüleire és a húgára, akiknek éjjeleit-nappalait tette könnyörtelen méretű szorongássá; R. doktornő és ápolóinak aggodalma is megmértelyezte azok hétköz-

napjait, pedig Z. nem szeretett volna senkit megbán-
tani, se fájdalmat okozni, de egy borderline-osnak
sajnos mindig csak később esik le, hogy mit tett. Ro-
konai, barátai, kollégái is szorítottak, imádkoztak
érte, hogy mihamarabb kikerüljön ebből a mentális
viharból. Ha a felhők lassan el is tűntek felette, csak
átmeneti volt a napfényes, nyugodt létezés: kilenc-
hetes nyári bent tartózkodása után ősszel újrakezdő-
dött a kálváriája. „Körhinta magányban vesztegel

egy élet: hin-tapa-linta, hi-tapa-linta” – idézte magá-
ban egyik versszösszenetét.

A Fal áthághatatlan merevségébe ütközött ismét.
Aztán végül belenyugodott a helyzetébe: elfogadta,
hogy erről a lelki hullámvasútról csak az árnyképű
végzet árán szállhat le, s hullhat alá az örökkévaló-
ságban. Mert „mihelyt elvégeztük a feladatunkat, és
sikeresen megbirkóztunk vele, hazamehetünk.” Végre.
Tekintet nélkül. Mindannyian.

FECSKE CSABA

Rovások

*és mégis mégis
mindenek ellenére
jó volt köztetek*

*véget ért az út
Baco hol keresztezik
egymást álmaink*

*van két gyermekem
született öt unokám
boldogok vagytok*

*szemed viharos
kékjében kapálózom
élni tanulok*

*ha vagy is te nem
lehetsz az én Istenem
mert vak s kegyetlen*

Kert

*biccent az almafa rendben
minden a helyén van itt
csakis itt van a helyén idő
és szépség szederbokor rigófütty
fehértébe rejtező nárcisz
amit még Mancsi néni is láthatott
jaj de gyönyörű mondta mindig
szűznek tetsző csodálkozással
délelőtti csend nem olyan sietős
és zaklatott mint a harangszó utáni
a nap fele még majdnem megvan
két almafa között a fénytisztáson
szunyókál a nyár de nem marad le
semmiről itt a semmi is oly sokatmondó
hogy belesajdul a szív*